

Стратегія розвитку зовнішньоторговельних відносин України на фоні глобальних економічних процесів

Багдасарян Т.Г.

науковий керівник: Пічкурова З.В.

Кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу,

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин,
Національний авіаційний університет,
Київ, Україна

tomabagd@gmail.com

Анотація – робота присвячена аналізу перспектив подальшого розвитку зовнішньоторговельних відносин України та впливу на економіку України новітніх протекціоністських заходів, що популяризуються у глобальному ринковому середовищі. В роботі розглянуті певні застереження для України, а також зазначені шляхи вирішення проблем, із якими стикається Україна через протекціонізм своїх торговельних партнерів.

Ключові слова – протекціонізм, неопротекціонізм, зона вільної торгівлі, відкритість економіки, регіональні торговельні угоди, нетарифні методи регулювання.

I. ВСТУП

Останнім часом все більш актуальною стає проблема вибору Україною напрямку розвитку зовнішньої торгівлі та вирішення питання щодо того, яким він має бути – ліберальним чи мати певні обмеження.

Аналіз політики нового протекціонізму, або «неопротекціонізму», що набуває поширення у світі, викликає питання – чому передові економіки вдаються до цих заходів? На прикладі Сполучених Штатів Америки та нової економічної політики Президента Д. Трампа можна визначити всі переваги, недоліки та наслідки для світової економіки протекціоністських заходів. Йдеться про намір виходу Сполучених Штатів із НАФТА, Транстихо-океанського партнерства та введення імпортного мита на тисячі товарів з Китаю, Мексики та України також [1].

Процеси глобалізації не завжди поширюються на всі країни світу. Але розвинені країни стають ще більш потужними, утворюючи зони вільної торгівлі (ЗВТ) або ж інші форми регіональної кооперації. Це надає їм певні переваги перед країнами, що розвиваються, або постсоціалістичними країнами.

II. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Країни-лідери, укладаючи торговельні угоди, не завжди враховують інтереси менш захищеної сторони, проте повністю або частково використовують її абсолютні переваги. Світова Організація Торгівлі (СОТ) достатньою мірою не володіє регуляторами, направленими на досягнення відносної рівноваги усіма

країнами-учасниками міжнародних торговельних угод та повноцінного використання ними власних торговельних переваг. За даними СОТ, ЗВТ становлять майже 90% всіх регіональних торговельних угод (РТУ). Європа має найвищу частку участі у РТУ як з точки зору регіональних партнерів, так і щодо домовленості з учасниками з інших регіонів. Майже 40% всіх угод охоплюють європейський ринок. ЄС, як об'єднаний член СОТ, є лідером за кількістю РТУ: на нього припадає понад 30 таких угод.

Важливим є те, що Україна входить до топ-10 країн світу з найбільшою кількістю РТУ. Проте аналіз зовнішньої торгівлі України показує, що зовнішньоторговельне сальдо для України є від'ємним, тоді як для ЄС воно є позитивним. Не важко здогадатися, що більшість угод укладено саме на користь ЄС, адже статистичні дані свідчать про те, що країни ЄС отримали більшу вигоду від ЗВТ, ніж Україна, від'ємне зовнішньоторговельне сальдо якої збільшилося з 3,3 млрд. дол. США до 4,7 млрд. дол. США [2].

Ще однією можливою загрозою для України в контексті вибору стратегії зовнішньоторговельних відносин є використання міжнародними інвесторами механізму вирішення суперечок між інвестором та державою (Investor to State Dispute Settlement – ISDS [3]), відповідно до якого окремі компанії можуть подати в арбітражний суд на країну за звинуваченням у дискримінації. Світовий досвід вирішення подібних суперечок показує, що світові арбітри у 9 з 10 випадків стають на бік інвестора, у ролі якого найчастіше виступають могутні ТНК.

Використання подібної практики містить прямі загрози для України, оскільки наша держава має багато договорів та угод про ЗВТ, наприклад, з Канадою, у яких прописано фінансову відповідальність сторін у випадку порушення будь-якого пункту угоди. Тому, зважаючи на інституційну неспроможність України відстоювати себе на міжнародній арені та захищати свої права від іноземних компаній, можна стверджувати про певні ризики використання цього інструменту міжнародного права.

III. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Економіка України є відкритою, але заявляти про повну відкритість національної економіки не може жодна країна, адже тим чи іншим чином, вона намагається захистити свої економічні інтереси та отримати якомога більше користі від здійснення зовнішньоторговельних операцій. Тому при виборі вектору зовнішньоторговельної політики доцільно говорити про «розумну відкритість» або ж «розумний протекціонізм».

Державне регулювання зовнішньоторговельних відносин, у т.ч. запровадження як тарифних, так і нетарифних методів регулювання значно посилюють можливості країни. За умови дотримання національної економічної безпеки відкритість економіки та входження країни у світогосподарські процеси забезпечує вагомні переваги, зокрема: створення додаткових робочих місць, збільшення обсягів виробництва продукції з доданою вартістю, підвищення конкурентоспроможності національних виробників на внутрішньому та зовнішньому ринках, розвиток науково-технічного прогресу, технологічні розробки тощо. Поряд із цим, повна відкритість національної економіки містить у собі ризики набуття залежності від світового ринку, зокрема імпортової, загрози вивезення сировинної продукції та збільшення політичного впливу інших країн на національну економіку.

Сьогодні у практиці регулювання зовнішньоторговельних відносин досить популярними є нетарифні методи, зокрема «добровільне» обмеження експорту, яке змушує експортерів дотримуватись певних обсягів експорту стратегічно важливих для країни товарів, визначених урядом. Умовна «добровільність» – це, по суті, спосіб уникнути більш серйозних і жорстких протекціоністських обмежень з боку держави. Оскільки економіка України є експортоорієнтованою, то ці заходи вже активно використовуються та застосовуються на ринку деяких стратегічних товарів, наприклад, зерна. Щорічно Міністерством аграрної політики і продовольства в Україні визначаються квоти щодо експорту зернових на світовий ринок.

До ще одного з засобів неопротекціонізму можна віднести встановлення вимог щодо вмісту національного виробництва у кінцевій створеній продукції. У 2017 році

до Верховної Ради України був внесений законопроект щодо захисту національного виробника та певних вимог до вмісту національної частки у кінцевій продукції для участі у системі державних закупівель Prozzotto [4]. З одного боку, це дійсно буде стимулювати розвиток національного виробництва, але з іншого, не завжди товари, вироблені в межах нашої країни, є більш конкурентоспроможними, ніж імпортні.

IV. ВИСНОВКИ

Вибір стратегії розвитку зовнішньоторговельних відносин України повинен здійснюватися із урахуванням її експортного потенціалу та формуватися на основі оцінки можливостей застосування протекціоністських заходів з метою задоволення національних інтересів. Різноманітні квоти повинні надаватись експортерам для того, щоб продукція, яка залишається в межах країни, використовувалася в подальшому ланцюгу доданої вартості та забезпечувала зростання ВВП, створення робочих місць і підвищення якості продукції. Саме через це доцільними стають припущення щодо використання Україною політики «розумного протекціонізму», у якому вдало поєднуються політика класичного протекціонізму та вільної торгівлі. Сьогодні це є виходом для України в умовах необхідності прийняття зважених рішень щодо вибору вектору зовнішньоторговельної політики.

Список використаних джерел

- [1] Осташко Т.О. Протекціонізм у торговельній політиці США: висновки для України // Економіка України. – 2017. – № 5-6. – С. 136-151.
- [2] Статистика зовнішнього сектора / Національний Банк України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=44502&cat_id=44446.
- [3] Investor State Dispute Settlement: Review of Developments in 2014 // Periodic Report by the UNCTAD Secretariat. – IIA Issues Note. – No 2. – May. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://investmentpolicyhub.unctad.org/Upload/Documents/UNCTAD_WEB_DIAE_PCB_2015_%202%20IIA%20ISSUES%20NOTES%2013MAY%20.pdf.
- [4] Проект закону «Купуй українське, плати українцям» / Верховна Рада України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62736.